

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language ve
Literature Research

Sayı/Issue 11 (Haziran/June 2023), s. 860-875.
Geliş Tarihi-Received: 10.06.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 23.06.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1312715

Sürdürülebilir Aile Değerlerinin Öğretiminde Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Türkçe Eğitiminde Kullanımı

The Use of Ömer Seyfettin's Stories in Turkish Education in terms of Teaching Sustainable Family Values

Müjgan BEKDAŞ*

Öz

Toplumun en küçük yapıtaşı olan ailenin devamlılığı, aile içindeki bazı değerlerin korunması ve sonraki nesillere aktarılmasıyla sürdürülebilir. Bu bağlamda eğitim, özellikle Türkçe eğitimi içerdiği edebi metinler aracılığıyla aile varlığının sürdürülebilirliğine önemli katkılarda bulunur. Birer okuma metni olan parçalar öğrencilere örnek davranışları, hedef duyguları, aile içinde olması gereken bağları edebi zevk ve örtük bir anlatımla öğretir. Bu yüzden öğrencilerin kitaplarına konulan veya okul dışında okumaları için tavsiye edilen metinlerin daha önce analiz edilmesi ve kazanımlara uygunluğunun denetlenmesi gerekir.

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyelerinin ailevi değerler açısından değerlendirilmesi ve Türkçe ders kitaplarında kullanılması ya da okul dışında okuma metni olarak tavsiye edilmesi durumunda aile sürdürülebilirliği bakımından öğrencilere yapacakları katkıların gösterilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma durum çalışmasına göre tasarlanmış nitel bir araştırmadır. Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" adlı hikâyeleri birer veri kaynağı olarak kabul edilmiş, bunlar betimsel analizle incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu analizler göstermiştir ki bir ailenin birlik, beraberlik, refah ve huzur içinde yaşaması için anlayış, sevgi, saygı, sadakat, dürüstlük, milli, manevi, estetik, kültürel ve ahlaki değerler var olmalıdır. Ayrıca aile kazancını iktisatlı kullanmak, belirli kurallar çerçevesinde hayatı yaşamak, bireylerin gerektiğinde birbirine destek olması, birbirlerinin duygu ve düşüncelerine değer vermesi de evlilik kurumu ve yuva kavramının devamlılığında önemlidir.

Ömer Seyfettin'in hikâyeler aracılığıyla anlattığı bu değerlerin birer kazanıma dönüştürülmesi için "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" adlı hikâyeler ders kitaplarına alınmalı veya öğretmenler tarafından ders dışı birer okuma metni olarak öğrencilere ödevlendirilmelidir. Bu, gelecekte sağlıklı bir toplum düzeninin oluşması ve aile kurumunun devamlılığı açısından yeni neslin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından önemli bir adım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, ailevi değerlerin öğretimi, "Fon Sadriştayn'ın Karısı", "Fon Sadriştayn'ın Oğlu".

Abstract

The continuity of the family, which is the smallest building block of the society, can be sustained by preserving some values in the family and transferring them to the next generations. In this context, education, especially Turkish education, contributes significantly to the sustainability of family existence through the literary texts it contains. Authentic texts, which are reading texts, teach students exemplary behavior, target feelings, ties that should be in the family with literary taste and an implicit expression. For this reason, texts that are included in students' books or recommended for reading outside of school should be analyzed beforehand and their suitability for learning outcomes checked.

In this study, it is aimed to evaluate Ömer Seyfettin's stories "Fon Sadrishtayn's Wife" and "Fon Sadrishtayn's Son" in terms of family values and to show the contributions they will make to students in terms of family sustainability if they are used in Turkish textbooks or recommended as a reading text outside of school.

The study is a qualitative research designed according to a case study. Ömer Seyfettin's stories "Fon Sadrishtayn's Wife" and "Fon Sadrishtayn's Son" were accepted as data sources, and these were analyzed and interpreted with descriptive analysis. These analyzes have shown that for a family to live in unity, togetherness, prosperity and peace, there must be understanding, love, respect, loyalty, honesty, national, spiritual, cultural and moral values. In addition, using family income economically, living life within the framework of certain rules, supporting each other when necessary, valuing each other's feelings and thoughts are also important in the continuity of the concept of marriage and home.

In order to turn these values told by Ömer Seyfettin through stories into achievements, his stories called "Fon Sadrishtayn's Wife" and "Fon Sadrishtayn's Son" should be included in textbooks or assigned to students by teachers as an extracurricular reading text. This will be an important step in terms of informing and raising awareness of the new generation in terms of the formation of a healthy social order in the future and the continuity of the family institution.

Keywords: Turkish teaching, teaching family values. "Fon Sadrishtayn's Wife", "Fon Sadrishtayn's Son".

Giriş

Ömer Seyfettin; eserlerinde toplumun yaşadığı sorunları, buhranları kaleme alan ve kısa hikâye türünde yeni bir çıkış açan Türk edebiyatının en çok okunan ve en başarılı yazarlarından biridir. Eserlerinde tarihî, sosyal, siyasi, milli kültür vb. toplumsal konuları kendisinin de öncülüğünü yaptığı kısa hikâyelerinde ele almıştır. Modern Türk hikâyesinin köşe taşlarından biri olan Ömer Seyfettin, Türk edebiyatında ve Türk lisanında yapmak istediği devrimi önce kendi eserlerinde gerçekleştirmiştir (Sürgit, 2013). Bu durum onun Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olmasına ve gerek kendi dönemine gerekse kendisinden sonra gelen nesillere örnek olmasına neden olmuştur. Çünkü o sadece eser yazmamış aynı zamanda millileşme, Türk kültürü, değerler ve dilde sadeleşmeyi de ön plana çıkarmıştır (Bektaş, 2019). Bu bağlamda "Fon Sadrishtayn'ın Karısı" adlı hikâye hem üslubuyla hem de verdiği mesajlarla dikkat çeken bir metindir. Ve yine daha sonra kaleme aldığı "Fon Sadrishtayn'ın Oğlu" adlı hikâye "Fon Sadrishtayn'ın Karısı" adlı hikâyesinin devamı niteliğindedir. Yazarın tezi ve antitezi iki farklı kurgu metnine yayılmıştır.

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde birçok farklı konuyu ele alıp topluma farklı mesajlar aşılarsa da bu çalışmada; okura yansıttığı "olması gereken aile yapısı" ve "ailevi değerler" ele alınmıştır. Bunun için de onun birbirini tamamlayan "Fon Sadrishtayn'ın Karısı" ve "Fon Sadrishtayn'ın Oğlu" isimli hikâyeleri göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar, Ömer Seyfettin'in ideal aile kavramını farklı bir bakış açısı ile topluma nasıl benimsetmeye çalıştığını yansıtan iki küçük hikâyedir.

Türk toplumu, güçlü kimliği ve sağlam yapısıyla hem huzur ve barışın hem de kültürel devamlılığın sağlanmasını başarmıştır. Bu başarının temelinde en etkili unsur hiç

şüphesiz toplumun çekirdeğini oluşturan "aile"dir (Karaoğulları, 2023). Ailenin nesilden nesile aktarılan birtakım kuralları bulunur. Toplumsal değerler de bu kurallar vesilesiyle aktarılır. Bu süreçte ailenin kendine özgü kurullarla toplumsal değerleri birbiriyle uyumlu bir şekilde çocuğa yansıtması önemlidir (Namazcı ve Arıcı, 2020). Birey, içine doğduğu aile kültürünü özümsemekte ve dolayısıyla bulunduğu toplumun; değerlerini, geleneklerini, göreneklerini ve çeşitli normlarını da ilk olarak bu yolla kazanmaktadır. Bu sebeple sosyal yaşamın temelini oluşturan aile, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin de önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Baskın ve Akkuş, 2022).

Aile sadece anne, baba ve çocuklardan oluşan ve bireylerin temel biyolojik ihtiyaçlarının karşılandığı bir birim değildir. Aile bireyin doğduğu andan itibaren hayata ilişkin ilk becerilerinin, sevginin, saygının, güvenin, yardımlaşma ve iş bölümünün, cinsel ve toplumsal kimliğin kazanıldığı bir yapı veya yuva olarak tanımlanabilir (Aluş, 2015). Aile, bireyin öncelikle duyuşsal ardından bilişsel ve bedensel zekâsını geliştirdiği, sosyalleşmenin ilk adımın atıldığı bir okul, yeryüzünün ilk kurumu ve nesillerin devamlılığının güvencesidir (Bayırlı, 2018).

Böylesine önemli bir kurumun gelişi güzel olmaması ve belirli değerleri içermesi büyük önem arz etmektedir. Kızılçelik ve Erjem'e göre değer; "bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamlılığını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen, onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir" (1994, s. 99).

Hayatta bize yol gösteren pek çok değer türü vardır: güzellik ve çirkinlik gibi estetik değerler, iyi ve kötü gibi ahlaki değerler, erdem ve günah gibi dini değerler ve doğru ve yanlış gibi mantıksal değerler. Hayatın her alanında, her anında insan zihnindeki çeşitli değerleri, farkında olmadığı zamanlarda bile davranışa dönüştürür. Bu nedenle değerler tutum ve davranışlarla yakından bağlantılıdır ve onlara yön verir. Herhangi bir değer eksik olması aile içinde çatırdamalara yol açıp aile içindeki birliğe ve devamlılığa zarar verir.

Değerler, davranışlarımızı ve eylemlerimizi şekillendiren ölçütlerdir. Küçük yaşlardan itibaren toplumsal değerleri benimsemiş ve olumlu aile değerlerini besleyen etkili değerler eğitimi, çocuklarda doğru ve istedik davranışların geliştirilmesine büyük katkı sağlar. Çünkü aileler belli değerleri benimseyerek ve koruyarak varlıklarını sürdürürler. Temel kabul edilen değerler, ailedeki büyükler aracılığıyla çocuklara aktarılır. Aile bu nedenle kendi sosyal ve kültürel yapısının sürekliliğini sağlama görevini üstlenir.

Değerlerimizin korunması ve nesilden nesile aktarılması sorumluluğu sadece aileye değil aynı zamanda okullarda Türk eğitim sistemine de aittir. Bu kapsamda Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

"Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir."

Eğitim sistemi değerleri kazandırma görevini öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler gibi unsurları kullanarak vermeye çalışır. Türkçe derslerinde okutulan okuma metinleri de bu ders araç gereçleri

arasında yerini almaktadır. Şiir, hikâye, roman, destan, masal vb. edebi ürünler bireyin gelişimini pek çok açıdan destekleyebilir. Bu eserler öğrenciye;

- bilginin doğrudan aktarılması,
- bir bilginin estetik bir değerle (keyifli bir biçimde) ve örtük olarak kazandırılması,
- bilginin ve hayatın öğrenme ortamında benzetim (simülasyon) imkanını tanınması,
- hissettiği duyguları, düşünceleri ve yaşantıları güzel ve etkili bir biçimde anlatabilmesi için rol model sunması gibi pek çok işleve sahiptir (Baskın ve Kaçar, 2022).

Türkçe dersinin amacı Türkçe öğretim programında da belirtildiği gibi öğrenciye sadece okuma, yazma, konuşma, dinleme gibi temel dil becerileri ve dilbilgisi kurallarını öğretmek değildir. Bu becerilerin yanında milli, ahlaki, evrensel değerleri de kazandırmayı hedefler. Bu amaçlara ulaşabilmenin en önemli yollarından biri de şüphesiz ki ders kitaplarındaki metinlerdir.

Eğitim öğretim sürecinin, özellikle de Türkçe dersinin ana malzemelerinden olan ders kitaplarının değer aktarımı konusunda rolü çok büyüktür. Öğrenciler, ders kitaplarında yer alan eserler yoluyla millî, dini ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar (Alan, 2012). Değerlerin olması gereken kalıplar şeklinde değil de edebi metinler aracılığı ile sezdirerek öğrenciye verilmesi istenen amaçlar arasındadır. Öğrencinin iyiyi kötüyü okuma metinlerinden çıkarımlar yaparak bulması hedeflenen etkinlik türlerindedir. Bu kapsamda genel değerler arasında özel bir yere sahip olan ailevi değerlerin açıklanmasında, doğru ve yanlış davranış örneklerinin ayırt edilmesinde ders kitaplarındaki veya okul dışında okumaları için tavsiye edilen metinler iyi birer kaynak olacaktır.

Metinlerden hareketle yapılacak soru-cevap etkinlikleri, münazaralar, canlandırma veya drama etkinlikleri öğrencilerin değerleri tanımalarını, anlamalarını ve bilhassa da onları içselleştirerek kendi gerçek hayatlarına rehber alması sağlanacaktır. Bu noktada dikkat edilecek husus ders kitaplarında yer alan metinlerin değerleri aktarmada kullanılabilir nitelikte olmalarıdır (Kumbasar, 2011).

Bu kapsamda Türkçe derslerinde okuma metni olarak okutulabilecek Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" isimli hikâyeleri ailevi değerlerin bütünlük içinde olmasının ve korunmasının ne derece elzem olduğunu göstermek açısından oldukça önemlidir. Yazar bu iki hikâyede aile tutumunu ve ailevi değerleri Türk ve Alman eşleri arasındaki farkı göstererek kıyaslamalı olarak vermiştir. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" isimli hikâyelerinde işlenen ailevi değerleri kıyaslamalı olarak analiz ederek ortaya çıkarmaktır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma durum çalışmasına göre desenlenmiş nitel bir araştırmadır. Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu" isimli hikâyelerinin içerdiği ailevi değerleri tespit etmek amaçlanmıştır. Belirli bir durumu araştırıp bir sonuca varmak nihai hedefidir. Durum çalışması, güncel bir olguyu doğal ortamında araştıran bütünsel bir araştırmadır (Harling, 2012). Bu çalışmada bir durum tespiti yapıldığından bu desen kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi hem basılı hem de elektronik materyalleri değerlendirmek için yapılan sistematik bir prosedürdür. Nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi, doküman analizi de bir anlam ortaya çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Bowen, 2009). Veri kaynağı olarak Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu" isimli hikâyeleri ele alınmıştır. Bu eserler Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Türkiye'de Aile Değerleri" (2010) çalışmasında belirlenen "Aile Değerleri" ele alınarak incelenmiştir.

Bu değerler aile içi ilişkiler kapsamında aile içinde eşitlik, demokrasi değerleri, dini ve manevi değerler, kültürel değerler, çocuk yetiştirme ve eğitimi değerleri, ailenin geçimini sağlamada kadın erkek eşitliği, aile içi iktisat, anne ve babanın aile içindeki görevleri, akraba ilişkileri, eşlerin birbirine sadakati olarak sıralanabilir. "Aile Değerleri" içindeki değerler aşağıda verilen alt başlıklar altında incelenmiştir.

1. Akrabalık ilişkilerine ilişkin değerler (Akrabalarla iletişim, akrabalarla görüşme vb.),
2. Estetik Değerler (Güzellik, şıklık, estetik zevk vb.),
3. Çocuk yetiştirmeye ilişkin değerler (çocuğun önemi, çocuktan beklentiler, çocuğun yetiştirilmesi, anne veya babanın çocuğun yetişmesi üzerindeki etkisi vb.),
4. Cinsel ahlaka ilişkin değerler (mahremiyet, sadakat vb.),
5. Evlilik kurumuna ilişkin değerler (evliliğin önemi ve değeri, nikah vb.),
6. Duygusal bağa ilişkin değerler (aşk, sevgi ve mantık vb.),
7. Geleneksel değerler (gelenekler, adetler, düğün, bayram, yemek, giyim-kuşam, komşuluk, yardımlaşma vb.),
8. Aile içinde kadının rolüne ilişkin değerler (kadın-erkek eşitliği vb.),
9. Karar almaya ilişkin değerler (ortak karar verme, muhakeme vb.),
10. Aile ekonomisine ilişkin değerler (ailenin geçimi, aile bütçesi, tutumluluk vb.),
11. Yuva kavramına ilişkin değerler (fiziksel mekân, duygusal mekân vb.)

Verilerin Toplanması

Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyeleri Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış "Aile Değerleri" (2010) doğrultusunda araştırmacı tarafından doküman analizi kullanılarak incelenmiş, mevcut değerler tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler, betimsel analiz kullanılarak yorumlanmıştır. Betimsel analiz, bir durumu veya bir fenomeni kim, ne, nerede, ne zaman ve ne ölçüde sorularını kullanarak analiz eder. Amaç ister evrendeki eğilimleri ve varyasyonları belirlemek, ister önemli olgular için yeni ölçütler oluşturmak, ister nedensel etkileri belirlemeyi amaçlayan araştırmalardaki örneklemeleri açıklamak olsun betimsel analiz genel olarak bilimsel süreçte ve özellikle eğitim araştırmalarında oldukça önemlidir (Loeb, vd., 2017). Bu bağlamda elde edilen veriler sistematik ve açık bir biçimde betimlenmiş, yorumlanmış ve neden-sonuç çerçevesinde bazı sonuçlar elde edilmiştir.

“Fon Sadriştayn’ın Karısı ve Fon Sadriştayn’ın Oğlu” hikâyeleri önceden kararlaştırılan değerler (Aile Değerleri) doğrultusunda incelenmiştir. İlgili değerlerin bu hikâyelerdeki varlığı ve ne ölçüde yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonraki aşamada hikâyelerde yer aldığı düşünülen değerlerle ilgili ifadelerin belirlenen değerleri yansıtmayı yansıtmadığı noktasında iki Türkçe eğitimi uzmanının görüşüne başvurulmuş, tespit edilen değerlerin teyidi yapılmıştır. Tüm değerlerin uzmanlar tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle dış geçerlilik artırılmıştır. Bu değerleri içerdiği düşünülen hikâyelerden alıntılanmış doğrudan ifadeler bulgular kısmında yer verilmiş ve böylelikle iç geçerlilik ve iç güvenilirlik artırılmaya çalışılmıştır. Dış güvenilirliği sağlamak ve araştırma sonuçları ile bulguların uygun olup olmadığını kontrol etmek için bu iki bölüm alanında uzman iki Türkçe eğitimcisine sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiş “Aile Değerleri”nden (2010) faydalanılarak yapılan analiz sonucunda elde edilen verilere yer verilmiştir. Her bir değer ayrı ayrı ve açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Ömer Seyfettin, düzenli ve mutlu bir ailede olması gereken değerleri hikâyelerinde baş kahramanın iki farklı eşi üzerinden kıyaslamalı olarak vermiştir. İncelenen değerler aşağıdaki gibidir:

1. Aile Ekonomisine İlişkin Değerler

a. Tutumluluk: Ömer Seyfettin; aile bütçesinin önemini, aile mutluluğuna katkısını ve refah içinde olan aile bireylerinin hem beden hem de ruhen sağlıklı olacağını “Fon Sadriştayn’ın Karısı” hikâyesindeki Alman eşi üzerinden anlatmıştır. Örneğin başkahramanın sağlık ve sıhhatinin sebebini Almanya’da evlendiği Alman eşine bağladığı aşağıdaki sözlerle anlatılmıştır;

“Açık söyleyeyim, dedi, Almanya’ya gittim. Bir Alman kıızıyla evlendim. Alman kadınının ne olduğunu siz bilmezsiniz. Bütün Almanya, bütün Almanlık, bütün Almanlığın zenginliği, Alman ordusunun kuvveti Alman kadınının eseridir... Ben Alman kadınıyla evlenmezden evvel tartılır, tamam otuz okka gelirdim. Bugün doksan beş kilo geliyorum.”

Eşinin tutumlu oluşunu ve aile bütçesini düşünerek planlama yapmasını övgüyle anlatan kahramanımız, öte yandan daha önce evlendiği Türk eşinin müsrifliğinden yakınmış ve düştüğü zor durumları, parasızlık ve stresten sağlığını kaybedip neredeyse verem olduğunu anlatmıştır. Bu değerle ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer verilmiştir;

“Annemden kalma bir evim vardı. Onu rehine koyarak bir ev tuttuk. Bir ev tutmak nedir? Bilmezsiniz belki... Ben o vakit öğrendim. Daha kapıyı açmadan üç yüz lira bitti. Bir aşçı, iki hizmetçi tuttuk. Fakat hatırlayınız ki maaşım on lira...”, “Ama ben istikbali düşünerek üzülüyor, zayıflıyor, perişan oluyordum.” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

“Eve pislikten girilmiyordu. Aşçı ile hizmetçinin elinde kalmıştık. Karım hatta mutfağın nerede olduğunu bilmiyordu. Hazır param bittikçe ben de yürek üzüntüsünden zayıflıyordum.” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

Aile içi müsrifliğin aile hayatını kâbusa çevireceği vurgulanmış ve iktisada riayet edildiğinde ailenin intizamının, refahının ve mutluluğunun artacağı tespiti yapılmıştır. İdaresiz, iktisatsız, intizamsız bir hayatın istikbâlinin kapkara olacağı uyarısı yapılmıştır.

b. Bütçe planlaması: Aile içinde erkeğin çalışması, para kazanması gerektiği vurgulanmış ve kadının da bu bütçeye yapacağı bütçe düzenlemesi ile katkı sağlaması

beklenmiştir. Aile bütçesini kadının yönetmesi gerektiği mesajı verilmiştir. Kadının idareli ve düzenli yapacağı harcamalarının bir ailenin hayatını nasıl değiştirebileceği aşağıdaki cümlelerle de açıklanmıştır.

“Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştirâ kuvvetini arttırmak da kadının vazifesidir. Karımın fikrince masraf vâridâta göre değil, ihtiyaca göre yapılırdı. Vâridât artabilirdi. Fakat vâridâtın artması masrafın çoğalması için mantikî bir sebep olamazdı. Masraf, yine ihtiyacın derecesinde kalmak icap ederdi.” (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

“Hiç korkma dedi. Alman karısı seni on lira ile Türkiye gibi ucuz bir yerde yüz liralık refah içinde yaşatır. Bir senede hiç borcun kalmaz. Ölümünden kurtulursun.” (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

2. Estetik Değerler

a. Estetik Zevk: Ömer Seyfettin, “Fon Sadriştayn'ın Oğlu” hikâyesinde ise “Fon Sadriştayn'ın Karısı” hikâyesinde savunduğu bütün değerleri yine Türk kadını üzerinden sorgulatmış ve aile içindeki huzurun sadece para ve iktisat ile yakalanamayacağını aynı zamanda bireylerin kişisel estetik ve zevkine de yatırım yapmalarının ailenin ruhuna ve huzuruna hizmet edeceğini vurgulamıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler ise aşağıda verilmiştir;

“Vaktiyle kazandığı paralarla pekâlâ böyle güzel bir köşede yaşayabilir, yaşamının ulvî zevkini tadabilirdi. Ama iktisat hursı... Onu her türlü güzellikten uzak bulundurmuş, ‘faydalı’ dan başka her şeye düşman etmişti.” (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

“Burası küçük bir cennete benziyordu. Orhan'ın nefis mısraları kadar hülya, haz, hayat doluydu. İstemeye, istemeye kendi hayatını hatırladı. Böyle bir bahçenin hayali, rüyasına bile girmemişti. Dar merdivenler, kalın möbleler, kaba dolaplar... Halbuki bu muhit baştan aşağı bir şiirdi. Kendi hayatı bu samimî şiirin yanında ağır bir nesre, bir bakkal dükkanının ilanına benziyordu.” (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

Yazar tutumluluk değerinin yokluğunda “Fon Sadriştayn'ın Karısı” hikâyesinde ailenin yaşadığı dramı ve parçalanmayı gözler önüne sererken aynı zamanda aile içinde dengenin sağlanamadığı, bireylerin kendi kişisel zevklerini hiçe sayarak aşırılığa varan durumlarında sebep olduğu hazin sonu örneklerle “Fon Sadriştayn'ın Oğlu” hikâyesinde açıklamıştır.

b. Güzellik değeri: Ömer Seyfettin, evlilikte eşlerin güzel, şık ve yetenekli olması gerektiğini vurgulamış ve ailede eşlerin birbirlerine olan duygularının bu değerlerden olumlu yönde nasıl etkilendiğinin önemini belirtmiştir. Bu estetik değere ilişkin örnek ifadeler ise aşağıda verilmiştir;

“Nihayet gayet şık, gayet güzel, Fransızca konuşur, piyano çalar bir kız buldular. Bu, zayıf, açık sarı saçlı, saz benizli, sinemalarda aşkla elem rollerine çıkan aktrisler benzer narin bir kızdı. Canlanmış, insan şekline girmiş bir şiirdi.” (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

3. Akrabalık İlişkilerine İlişkin Değerler

a. Akrabalık ilişkileri: Ömer Seyfettin, akrabalık ilişkilerinin önemini “Fon Sadriştayn'ın Karısı” hikâyesinde açıklarken başkahramanın evlilik öncesi akrabaları ile yaşadığını, evlilik sürecinde akrabalarından destek aldığını fakat evlendikten sonra başkahramanın karısı ile birlikte halasının evinde yaşamasının evliliğini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Akrabaların aile kurumu için önemli olduğu fakat akrabalarla görüşme sıklığının bir dengede olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"Anam babam, ben pek küçükken ölmüşler. Beni halam büyütmişti. Onunla oturuyordum." (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

"Akrabalarımızdan birinin evinde güya bizi tesadüf ettirdiler. Konuştuk. Birbirimizi beğendik." (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

"Düğün oldu. Karımı gelin gibi halamın yanına almıştık. Bir ay kadar asayiş yolunda gitti. Karım yemeklere iniyor, odasında oturuyor, bir de sokağa gezmeye çıkıyordu. İkinci ayın başında halam 'Bu gelin değil, Allah'ın cezası!' diye söylenmeye başladı." (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

4. Çocuk Yetiştirilmesine İlişkin Değerler

Çocuğun yetiştirilme sürecinde annenin önemi ve rolü hem "Fon Sadriştayn'ın Karısı" hem de "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyelerinde detaylıca açıklanmıştır. Annenin tutumunun, kişiliğinin, ahlakının ve değerlerinin çocuğa yansıdığı her iki anne üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

- a. Planlı ve disiplinli olma değeri: İlk olarak planlı ve düzenli bir kişiliğe sahip olan Alman kadınının daha bir haftalık bebeğin alışkanlıklarını ne denli düzene soktuğu gösterilmiş ve annenin kişiliğinin aile bireylerine nasıl sirayet ettiği açıklanmıştır. Bu değerle ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer verilmiştir;

"Bir hafta geçmeden çocuğun uyuması, ağlaması, yemesi intizama girdi..." (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

- b. Dini değerler: Çocuk eğitiminde dini değerlerin önemi vurgulanmış ve çocukların kişiliklerinin bu değerlerle nasıl zenginleştiği örneklerle açıklanmıştır;

"Ben her şeyi annemden öğrendim. Annem beni dinî bir vecd içinde büyüttü. Şiirimde duyduğunuz "lirizm" in menbâ ondan aldığım dinî terbiyenin heyecanlarıdır. Şiirlerimi, hikâyelerimi, trajedilerimi evvela masal halinde ondan işittim. Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını, nefhetti. Bundan dolaydır ki, kafiyelerim halkın tâbirleri, musikim halkın dilindeki ahenktir..." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

- c. Milli ve manevi değerler: Annenin milli ve manevi değerlerinin çocuğun gelişimine olumlu katkı sunduğu Türk eşi üzerinden verilmiştir. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"İstanbul lehçesi onun sayesinde bütün bir milletin samimî lisanı oldu. Ona kadar herkes ya Acem'i ya Frenk'i taklit ediyordu. O ne Frenk'e ne Acem'e baktı. Ne de âşık sazlarını, tekke neylerini taklit etti. Gözlerini kendi ruhuna çevirdi. Türk hissini duydu. Kahramanlıklarını, hikâyelerini, mevzularını, lisanını hep Türk vicdanında buldu..." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

"Orhan Bey... İşte her dâhi gibi onu da annesi yaratmıştı. Acaba annesi nasıl ulvî, nasıl mükemmel bir kadındı? Oğlunu ilhamın, hayatın, hakikatin tabîî membâlarına götüren, koca bir millete halaskar yapacak kadar millî bir terbiye veren bir kadın acaba nasıl bir vücuttu?" (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

Anne ve babanın aynı milli ve manevi değerleri benimsemesinin çocuğun gelişimi ve kişiliğinin oluşmasını olumlu yönde etkilediği ve farklı kültürlerin ise çocukta kişilik çatışmasına yol açacağı vurgulanmıştır.

"Kendi oğlu aklına gelmişti. Tahsili için, terbiyesi için o kadar çalıştığı halde, onda her faziletin ölümünü görmekten başka bir şey elde edememişti. Daha küçükken riyakârlığa başlamıştı. Annesine: "Ben Alman'ım! Türkler eşektir!", kendisine: "Ben Türk'üm! Almanlığı kabul etmem" diyerek ikisinin arasında gizli gizli buz dağları yükseltir; sonra

yalanla, düzenle her birisinin muhabbetini ayrı ayrı çalar, çaldığı iki muhabbeti sahiplerine karşı birer şantaj âleti yapardı.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

“Ne Türk olabilmişti ne de Alman...” ifadeleri çocukta oluşan kişilik karmaşasına örnek olarak verilmiştir.

- d. İyi evlat olma değeri: Ailede önemli bir yere sahip olan çocuklardan anne ve babaların bazı olumlu beklentileri olduğu fakat bu beklentilerin karşılanmadığı durumlarda ise ailede onarılamayan tahriplere yol açtığı belirtilmiştir. Örneğin ailesine faydalı, hayırlı ve dürüst bir evlat olmanın önemi belirtilmiş ve bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

“Kalbi hızla çarpmaya başladı. Oğlunun rezaletlerini hatırladıkça tıkanacak gibi oluyordu... Duyduğu acıdan az daha ölecekti. Elini göğsüne koydu. Yüzünü buruşturdu. Başını eğdi. Dişlerini sıktı. Kendi oğlu aklına gelmişti. Gözlerini kapadı. Fakat hâtrasını kapayamazdı. Tahsili için, terbiyesi için o kadar çalıştığı halde, onda her faziletin ölümünü görmekten başka bir şey elde edememişti.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

“Halbuki bu zavallı kadıncağız, henüz kırk beşinde bile değildi. Yirmi beş sene mütemadi, ağır, nihayetsiz bir iktisat sabrıyla dişten, tırnaktan arttırarak biriktirdiği servetin dünyada en ziyade sevilmesi icap eden bir vücut tarafından aşırılması, onu birdenbire çökertmiş, birkaç ay içinde saçlarını ağartmıştı.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

5. Duygusal Bağa İlişkin Değerler

- a. Aşk ve sevgi değeri: Ailede aşk, sevgi ve mantık değerlerini hikâye anlatıcısı tarafından sorgulatan yazar; sadece iktisada dayalı, her zaman mantık çerçevesinde yaşanan bir ömrün eşler açısından çok da sağlıklı olmayacağını açıklamış ve insanın ruhunun aynı zamanda aşka ve sevgiye de ihtiyaç duyacağını belirtmiştir. Bu değerle ilgili örnek olarak aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir;

“Fon Sadriştayn’ın uzvî istirahatinden, her ânına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, yemek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkıdan tiksiniyordum. Tâ orada... Şu küçük yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevi, maddi ıstıraplar içinde... Tabiatın uyusuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

Evlilikte aşk, sevgi ve mantık değerlerinin hepsinin bir arada olması gerektiği ancak o zaman evlilikte dengenin yakalanacağı vurgusu yapılmıştır.

- b. Kıymetlilik değeri: Aile içinde bireylerin birbirlerine vakit ayırması, ilgilenmesi, birbirlerinin duygu ve düşüncelerine kıymet vermesi vurgulanmış aksi halde ailenin temellerinin sarsılacağı ve eşleri boşanmaya kadar sürükleyeceği belirtilmiştir. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

“Ne yapacağımı şaşırdım. Halim karımın umurunda değildi. Müteharrik bizzat bir tuvalet makinesi gibi temizleniyor, pudralanıyor, boyanıyor, giyiniyor, geziyor, tozuyor, geliyor, yemeğini yiyor, yatağına yatıyor, rahat rahat uyuyordu!” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

“Karım yemeklere iniyor, odasında oturuyor, bir de sokağa gezmeye çıkıyordu.”

“Düşündüm, taşındım. Alman kadınına gördükten sonra benim müsrif, şık karım hayalime korkunç bir hasar kâbusu gibi geliyordu. İstanbul’a dönmek, borç içinde, rezalet içinde sürünerek aç, sefil ölmek...” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

Evliliğin devamlılığında eşlerin birbiriyle vakit geçirip birbirine kıymet vermesinin önemi vurgulanmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

“Her gün öğle üstü karım bir sefer tasıyla yemeğimi, ekmeğimi ayağıma getirir, her akşam gelir, beni alır, beraber gezeriz. Saat altı buçuğa gelince beni gezintide yalnız bırakır, eve döner, yedi buçuğa kadar yemeği hazırlar, ben gelince yemeği hazır bulur, otururum. Yemekten sonra kemanla klasik parçalar çalar, klasik şiirler okur.” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

“Pazar günleri yaz olsun, kış olsun, mutlaka dağlara gezmeye çıkarız. Akşama kadar dolaşırız. Karıma göre en güzel eğlence kırdı yayan gezmek, kırların havasından istifade etmektir. Üç senedir işte hayatımız bu program içinde geçiyor.” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

6. Geleneksel Değerler

Aile bireylerinin ortak kültürel geçmişe ve değerlere sahip olması gerekliliğini Alman kadın üzerinden veren Ömer Seyfettin, yirmi sekiz yıl gibi uzun bir süre evli kaldıkları ve birlikte yaşlandıkları halde eşlerin ruhlarının birbirlerine ne kadar yabancı kaldıklarını açıklamıştır.

- Bayramlar, özel günler: Toplumun kutladığı özel günlerde eşlerin ortak duyguları paylaşmasının aile bağlarını güçlendireceği vurgulanmış ve bu değere ilişkin örnek aşağıdaki ifadelerle verilmiştir;

“Ciddî kadın ihtiyar kocasının bu çocukça arzusuna güldü:

– Bu büyük gündün bana ne? dedi, sizin kendi bayramınız.

Fon Sadriştayn gözlerini alçı tavana kaldırdı. Ayaklarının sızıları sanki kalbinde toplandı. Eoet, doğruydu. Kendi bayramından ona neydi? Kendi onun bayramlarına bir nezaket olsun diye iştirak ederken tatsız bir angarya ağırlığı duymuyor muydu? (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

“Aralarında ummanların, karlı şâhikaların ayırdığı geçilmez bir hudut var gibiydi. İhtiyarladıkça, ihtiyarlayıp hastalandıkça, bu çorak buz çölü daha ziyade genişliyor, daha ziyade büyüyordu.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

- Millî değerler: Millî değerlerine sahip çıkan bir ailenin evlatlarının da bu ölçüde değerlerine sahip çıkacağı ve vatanına milletine hizmet edeceği vurgulanmış ve bu değer Türk kadını üzerinden verilmiştir. Bu değere ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

“Orhan Bey... İşte her dâhi gibi onu da annesi yaratmıştı. Acaba annesi nasıl ulvî, nasıl mükemmel bir kadındı? Oğlunu ilhamın, hayatın, hakikatin tabîi membâlarına götüren, koca bir millete halaskar yapacak kadar millî bir terbiye veren bir kadın acaba nasıl bir vücuttu?” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

“Bir âşik gibi halkı sevmiş, daima halkın içinde yaşamış, birbiri arkasına on cilde yakın eserler çıkarmıştı. On dokuz yaşındayken Anadolu’yu gezmiş, köylerde, kulübelerde, obalarda misafir kalarak Türkler’in millî destanını dinlemiş, onun ruhuna hulûl etmişti. Sonra milletine üç cilt nefis şiir, iki cilt roman vermiş, üç mükemmel trajedi yazmıştı. Turanın altın harflerle bastığı satırlar ruhunda gayet ulvî, gayet büyük bir takdir uyandırdı.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

- Gelenekler: Aile bireylerinin içinde yaşadıkları toplumun geleneklerini bilmesi ve uygulaması önemli olup, bireylerin birbirlerini daha iyi anlamasını sağladığı ve ortak paydada buluşmaya katkı sağladığı görüşü desteklenmiştir. Aynı geleneklere sahip olmayan bireylerin ise ortak noktada buluşmasının zor olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"Madam Sadriştayn, işte otuz seneye yakın kocası Türk olduğu, Türkiye'de yaşadığı halde oturduğu memleketin hiçbir şeyini bilmiyordu." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

"Karısının böyle soğuk davranışı bir an evvel kalbinde tutuşan iftihar alevini söndürmüştü. Ayakları tekrar zonklamaya başladı. Elleriyle dizlerini sıkıyor, yüzünü buruşturuyor; davranmak, kalkıp dışarı çıkmak için kendinde kuvvet bulamıyordu." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

7. Cinsel Ahlaka İlişkin Değerler

a. Sadakat: "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyesinde eşlerin birbirine olan sadakatının evlilik ve aile kurumu için önemi vurgulanmış ve bu değer Türk karısını aldatan ve Alman kadınla evlenen Sadrettin Beyi kınayarak verilmeye çalışılmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"Fakat, haydi beni boşadınız, Almanya'da sevdiğiniz bir kadını üzerime aldınız, neyse... Fakat niçin bana iftira ettiniz? Biliyordunuz ki, ben gayet afifim." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

"Vaktiyle hakikatini inkâr ettiği bir mâbetten kovulan perişan bir dinsiz nedametiyle bu zümrüt yuvadan, milletin bu mukaddes kâbesinden hızla uzaklaştı." (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

8. Kadının Rolüne İlişkin Değerler

a. Ailede kadının değeri: Hikâyelerde kadın ailenin temel direği olarak verilmiş ve bir aileyi kadının temsil ettiği vurgusu yapılmıştır. Bu değere ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir:

"Hususiyle Orhan gibi mükemmel bir şahsiyet yalnız annesine kalmış bir yetimdi. Hayatının hikâyesine bakılırsa, daha kendi bir yaşında iken babası Çanakkale'de şehit düşmüştü. Orhan Bey... İşte her dâhi gibi onu da annesi yaratmıştı" (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

"Acaba annesi nasıl ulvî, nasıl mükemmel bir kadındı? Oğlunu ilhamın, hayatın, hakikatin tabîi membâlarına götüren, koca bir millete halaskar yapacak kadar millî bir terbiye veren bir kadın acaba nasıl bir vücuttu?" (Fon Sadriştayn'ın Oğlu)

b. Ev işlerinin sorumluluğu: Ömer Seyfettin "Fon Sadriştayn'ın Karısı" hikâyesinde aile içerisinde ev işlerinden kadının sorumlu olduğunu vurgulamış fakat gerek görüldüğünde kadına bir yardımcı tutulabileceğini belirtmiştir. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"Yemek, çamaşır, dikiş dahil olmak üzere evin bütün işini arkadaşımın karısı yapıyor, yine her akşam gezmeye çıkıyor, pazar günleri bizimle beraber uzun gezintilere gelebiliyordu. Bu şaşılacak bir şeydi. (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

"Bir hizmetçi tutsak... Sen gebesin... Rahatsız oluyorsun! Dedim" (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

9. Karar Almaya İlişkin Değerler

a. Ortak karar verilmesi: Ailede kararların ortak verilmesi, tartışılarak bir muhakeme sonucunda alınmasının önemi vurgulanmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifade aşağıda verilmiştir;

"Bunu ben de muhakeme ettim. Doğru buldum." (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

10. Evlilik Kurumuna İlişkin Değerler

a. Evlilik kurumunun önemi: Ömer Seyfettin toplum düzeninin korunması için evlilik kurumunun önemini ve değerini vurgulamış ve bekârlıktansa evliliğin faydalarını öne çıkarmıştır. Bu değere ilişkin örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

“Fakat bilmem niçin her gün daha ziyade zayıflıyordum. Halam dermansızlığıma baktıkça, “Evlendim Sadrettin, diyordu, senin rahata ihtiyacın var. Bekarlık sana yaramıyor...” (Fon Sadriştayn’ın Karısı)

11. Yuva Kavramına İlişkin Değerler

a. Manevi mekân yuva: Ömer Seyfettin ailenin içinde yaşadığı binanın sadece dört duvardan oluşan fiziki bir mekân değil bir hissiyatı olan, aile bireylerinin aileye bağlılığını, mutluluğunu, huzurunu sağlayan bir yuva olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca böyle estetik ruhu olan bir yuvada büyüyen çocukların da hayatta başarılı ve vatanına, milletine hayırlı olacağını belirtmiştir. Yazar bu değeri “Fon Sadriştayn’ın Oğlu” hikâyesinde Türk kadını üzerinden aşağıdaki ifadelerle desteklemiştir.

“Burası küçük bir cennete benziyordu.”

“Önündeki havuzuyla neftî gölgeler altında uyuyan bu mini mini yuva öyle nefis, öyle bedî bir dekor teşkil ediyordu ki...”

Fon Sadriştayn: Bu sahnede doğan, büyüyen nasıl dâhi olmaz? dedi. Hayatında ilk defa, düşünmeden güzelliğin rolünü anlıyordu.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

“Tavanın nakışlarında, yerdeki halının, döşemelerin renklerinde öyle bir ahenk vardı ki, insan bakarken kendisini bir “sükûn musikisi” içinde sanacaktı.” (Fon Sadriştayn’ın Oğlu)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İncelenen “Fon Sadriştayn’ın Karısı” ve “Fon Sadriştayn’ın Oğlu” adlı hikâyelerde ideal bir ailede olması gereken ailevi değerler Türk ve Alman kadınlar üzerinden karşılaştırmalı olarak yansıtılmıştır. Her iki kadından da örnek alınması gereken farklı değerler farklı olumlu sonuçlarıyla verilmiştir. Bir ailenin birlik, beraberlik, refah ve huzur içinde yaşaması için gereken değerler anlayış, sevgi, saygı, sadakat, eşitlik, dürüstlük, milli, manevi, kültürel ve ahlaki değerler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca aile kazancını iktisatlı kullanmak, belirli kurallar çerçevesinde hayatı ortak yaşamak, bireylerin gerektiğinde birbirine destek olması, birbirlerinin duygu ve düşüncelerine değer vermek, evlilik kurumunun ve yuva kavramının önemi de olması icap eden değerler arasında yer almaktadır.

İlk olarak “Fon Sadriştayn’ın Karısı” hikâyesinde bir Türk olan ilk eşini Fransızca konuşmak, piyano çalmak gibi zarif ve güzel özelliklerinden ötürü öven Sadrettin Bey, eşini tarif edilemez, güzellikte ve şıklıkta eş benzeri olmayan biri olarak anlatıp onun olumlu yönlerinden bahsetmiştir. Ömer Seyfettin, evlilikte eşlerin şık ve kültürlü olması gerektiğini vurgulamış ve ailede eşlerin birbirlerine olan duygularının bu değerlerden olumlu yönde nasıl etkilendiğinin önemini belirtmiştir.

Daha sonra, Sadrettin Bey, başta iltifat ettiği ilk eşinden zamanla rahatsızlık duymaya başlamıştır. Çünkü eşi, Sadrettin Bey’e göre tutumsuz biridir. Parayı iktisatlı bir şekilde harcamayan, bütün parayı kıyafete harcayabilecek kadar düşüncesiz bir insandır. Sadrettin Bey, on lira maaşıyla evin zor geçimini sağlamaktadır. Eşi ne yemek yapmayı ne de temizlik yapmayı bilmektedir. Sadrettin Bey, bütün işleri hizmetçilerin yaptığını söyleyerek memnuniyetsizliğini ifade etmiştir. Hikâyenin bu kısmı

incelendiğinde aile içinde tutumluluğun önemi vurgulanmış ve gereksiz yapılan harcamaların aile düzenini nasıl bozduğu belirtilmiştir. Ek olarak aile kurumunun en önemli unsurlarından biri olan “yuvayı dışı kuş yapar” anlayışının önemi vurgulanmış ve eşlerin üstlendikleri sorumlulukları yerine getirmemesinin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar vurgulanmıştır.

Sadrettin Bey; eşinin kendisiyle ilgilenmediğinden ve sürekli gezmek, süslenmek istediğinden yakını ve bu durumu kendisinde ortaya çıkardığı duygusal çöküntüden bahsetmiştir. Hikâyenin bu kısmı incelendiğinde aile içinde huzurun sağlanması için aile bireylerinin birbirine vakit ayırması, duygusal ve manevi desteğin karşılıklı sağlanması gerçeği belirtilmiş ve bu değerlerin eksikliği durumunda aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devamının sağlanmasının mümkün olmayacağı vurgulanmıştır.

Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı aile bütünlüğü bozulan Sadrettin Bey, ikinci evliliğini bir Alman kadınla yapmıştır. Sadrettin Bey, Alman kadın ile evlilik hayatına mutlu bir giriş yapmıştır. İlk eşinden farklı olarak Alman eşi, oldukça tutumlu olup çok az bir parayla evi iyi bir şekilde geçindirmiştir. Hatta kazandığı paradan artırıp bankada birikim bile yapmıştır. Bu sayede tasarruf etmişler ve rahat rahat hayatlarını idame ettirmişlerdir. Hikâyenin bu bölümünde Ömer Seyfettin, başkahramanın ilk karısına tam olarak zıt bir karakter yaratmıştır. Ve ilk karısında eksik olan bütün aile ekonomisine ilişkin değerlerin ikinci karısında tam olmasını sağlamış ve yukarıda bahsedilen değerlerin tam olduğunda aile içi düzenin nasıl sağlandığını, mutluluğun ve huzurun kolaylıkla yakalandığını gözler önüne sermiştir.

“İdaresiz, iktisatsız, intizamsız bir hayatın paraca ne kadar talihi olsa, yine istikbali kapkaradır. İstedığınız kadar para kazanın müsrif olduğunuz sürece sonunuz her zaman sefalettir.” düsturu ile yaşayan Alman kadın asla disiplininden vazgeçmemiştir. Onun için duygular veya istekler değil mantık ön planda olmuştur. Fakat bütün bu olumlu duyguları sorgulamamızı isteyen Ömer Seyfettin, tam bir zıt düşünce ile okuyucuda bazı soru işaretlerinin oluşmasını hikâyenin anlatıcısı üzerinden şu sözlerle vermiştir. Hikâyede anlatıcı bu durumu tiksintili olarak tanımlamış ve aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır;

“[...] Fon Sadriştayn'ın uzvî istirahatinden, her anına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, yemek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkından tiksiniyordum. Ta orada... şu küçük yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevi maddi ıstıraplar içinde...tabiatın uyusuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?” (Fon Sadriştayn'ın Karısı)

Ömer Seyfettin, aile değerlerinin önemini ikinci hikâyesi olan “Fon Sadriştayn'ın Oğlu”nda aile kurumunun meyvesi olan çocuklar üzerinden vermiştir. Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu hikâyelerinde kadın kahramanlar hem eş olarak hem de anne olarak farklı kişilik özelliklerine sahiptirler. Fon Sadriştayn'ın ikinci evliliğinden bir oğlu olmuştur. Bu çocuk hayırsız ve haylaz bir çocuktur. Çünkü anne ve babasının hayatları boyunca biriktirmiş oldukları parayı alarak, Amerika'ya kaçmıştır. Bu yüzden Fon Sadriştayn'ın ikinci eşi olan Alman kadını annelik konusunda başarısız olarak görülmektedir (Zengin, 2020).

Hikâyede Türk toplumunun millî ve manevi değerlerinden uzak olan Alman kadın, Sadrettin Beyin çocukça arzularına büyük bir ciddiyetle cevap vermekte ve bu durum onun kalbini incitmektedir. Yazar bu durumu “İşte yirmi sekiz sene bir çatı altında beraber ihtiyarladıkları halde ruhları birbirlerine yabancıydı. Aralarında ummanların, karlı şahikaların ayırdığı geçilmez bir hudut var gibiydi.” sözleriyle desteklemiştir.

Burada yazar ortak kültürel değerlere sahip olmanın önemini vurgulamış ve ortak paylaşımların aile birlik ve beraberliğini güçlendirdiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Kişisel hayat hikâyeleri konu olduğunda anne ve baba figürleri, kahramanın hayatının geri kalanını belirleyen güç olarak karşımıza çıkıyor. Günümüz toplumunda kültürel bilincin oluştuğu ilk yer ailedir. Bu kültürel bilincin temelini atacak kişiler ise ebeveynlerdir. Bundan dolayı kimliğin, şahsiyetin ve aidiyet duygusunun konu olduğu anlatılarda aile geçmişine yer verildiği sıklıkla görülür (Dinçer, 2021). “Fon Sadriştayn’ın Oğlu” hikâyesinde asrın dâhisi olarak tanıtılan Orhan Bey’in annesi idealize edilmiş ve ulvileştirilmiş bir Türk kadını temsil eder. Sadrettin’in haksızlık yaparak iftiraya maruz bıraktığı ve Alman kadınla evlenmek için boşadığı bu kadın, Türk dilini Türk milletine sevdiren, kısa zamanda yazdığı eserlerle Türklük bilincini ortaya çıkaran Orhan Bey’i yetiştirir. Her şeyi annesinden öğrendiğini anlatan Orhan Bey, Türk milletine hizmet eden birine dönüşürken, annenin çocuğunu millî bir bilinçle yetiştirmesi değerler sisteminin taşıyıcısı ve aktarıcısı olarak Türk kadını işaret eder (Dinçer, 2021).

Bu iyi annenin karşısında Fon Sadriştayn’ın ilk hikâyede ab-ı hayat olarak tanımladığı Alman kadını görülür. Hayatının merkezinde duygusallığa yer vermeden çalışmak, disiplin ve düzen olan bu kadın kahraman; Sadrettin’i ileri dönemde yaptıklarından pişmanlık duyacak bir mağdur kahramana dönüştürür. Ama asıl mesele bu duygularını ön plana çıkarmayan annenin kimliksiz ve ikiyüzlü bir çocuk yetiştirmesidir. Bütün kötü huyları kendinde toplayan çocuğun millî kimliğinin olmadığı, Türk toplumunun ahlaki değerlerine karşıt davranışlar sergileyerek anne ve babasını terk ettiği vurgulanmıştır. Modern anlatı düzleminde annelerin davranışları, tutumları ve kişiliği çocuklarını Türk kimliğine göre yetiştirip yetiştirmeme bağlamında ayrıştırılmış olur. Ömer Seyfettin; anneler ve yetiştirdikleri evlatlar düzleminde ideal aile, ideal ebeveyn ve ideal evlat kavramlarını vermiş ve hangi değerlerin aile kurumu için önem taşıdığını açıklamıştır.

Evlilik kurumu ve yuva kavramı Türk toplumunda kabul gören ve önemsenen değerler olması nedeni ile vurgulanmış, bu değerlerin yokluğunda oluşabilecek toplumsal çöküntüler örneklerle desteklenmiştir. Aluş ve Selçukkaya (2015) yaptıkları çalışmalarında evlilik kurumunun kutsallığı ve ailenin yaşadığı yuvanın mahremiyetinin Türk toplumu açısından önemini açıklayarak bu çalışmanın bu bulgusunu desteklemiştir.

Yapılan literatür taramasında edebi metinlerin toplumun değerlerinin yeni nesillere aktarılması aşamasında Türkçe derslerinde kullanımına ilişkin çeşitli çalışmalara rastlanmıştır (Alan, 2012; Altun, vd., 2019; Baskın, 2018; Bekdaş ve Özdemir, 2022; Güven ve Yıldırım, 2019; Türkben ve Temizyürek, 2020). Alan, (2012) yaptığı çalışmada Türkçe dersinin okuma metni olarak edebi metinleri kullanması sebebiyle değerler eğitimi sürecinde yararlanılabilecek en etkili ders olduğunu belirtmiş ve Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri arasından seçilmesini vurgulamıştır.

Bekdaş ve Özdemir (2022) edebi eserlerin eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiş ve bir fabl örneği olan Harnâme’yi MEB’in Türkçe dersi öğretim programında yer alan değerler doğrultusunda incelenmişlerdir. Yaptıkları çalışma sonucunda Türk edebiyatının önemli eserlerinin Türkçe derslerinde değerler eğitimi kapsamında okutulmasını vurgulamışlardır.

Altun, vd., (2019) yaptıkları çalışmalarında Hüsnü Aşk’ı içerdiği değerler bakımından incelemiş ve değerlerin gençlere kazandırılmasında edebi metinlerin sadeleştirilerek Türkçe ders kitaplarında okuma metni olarak yer almasını önermişlerdir.

Güven ve Yıldırım, (2019) Türkçe dersi bağlamında öğrencilerin kazanması istenen her türlü bilgi, beceri, tutum, davranış, değer metinler üzerinden verilmesini vurgulamış ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen değerlerin öğrencilere aktarılmasında ders kitaplarında yer alan metinlerin öneminin büyük olduğunu belirtmişlerdir.

Baskın, (2018) kültürel değerlerin metinler aracılığıyla öğrencilere aşılanabileceğini, onların okuma becerisi geliştirilirken aynı zamanda örtük biçimde bu değerleri kazanabileceğini söylemiştir. Bu metinler aynı zamanda toplumun temel taşı olan aileyi de kapsmalıdır. Ailenin sürdürülebilirliği için Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyeleri okuma metinleri olarak tercih edilebilir. Çünkü bu metinler toplumun temel taşı olan ailenin değerlerini ele almaktadır.

Her iki hikâye de toplumun ve özellikle de geleceğimizin şekillendiricisi olan yeni neslin ihtiyaç duyduğu iletileri en ince tekniklerle işlemiştir. Bu kapsamda, Ömer Seyfettin'in hikâyeler aracılığıyla anlattığı bu değerlerin birer kazanıma dönüştürülmesi için "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" adlı hikâyeler ders kitaplarına alınmalı veya öğretmenler tarafından ders dışı birer okuma metni olarak öğrencilere ödevlendirilmelidir. Bu, gelecekte sağlıklı bir toplum düzeninin oluşması ve aile kurumunun devamlılığı açısından yeni neslin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Alan, Y. (2012). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aluş, Y., (2015). Kültürel ve Toplumsal Gerçekliğimiz Açısından Aile Anlayışlarının ve Türk Ailesinin Değerlendirmesi, *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 15-22.
- Aluş, Y. ve Selçukkaya, S. (2015). Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies)*, 1(2), 151-175.
- Altun, K., Bekdaş, M. ve Karaoğulları, N. (2019). Hüsnü Aşk'ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(3), 2019, 303-320.
- Baskın, S. (2018). Which Cultural Aspects do the Textbooks of Teaching Turkish to Foreigners Transfer? *Advances in Language and Literary Studies*, 9 (2), 131-137.
- Baskın S. ve Kaçar, B., (2022). Nasihatnamelerde Aile ve Çocuk Terbiyesi. 16. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi (Tam Metin Bildiri)* (Yayın No:8123182).
- Baskın, S. ve Akkuş, H., (2022). Ortaokul Ders Kitaplarında Aile Kavramı. 15. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi (Tam Metin Bildiri)* (Yayın No:8123128)
- Bayırlı, H. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Bağlamında Değerler Eğitimi: Aile Birliğine Önem Verme*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Bekdaş, M. ve Özdemir, S. (2022). Harnâme'nin Değerler Eğitimi Kapsamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılabilirliğine İlişkin Etkinlik Örneği. ASEES II. *International Educational Sciences Conference Book*, ISBN: 978-605-71607-7-5

- Bektaş, M. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aile ve Toplumsal Cinsiyet*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi.
- Bowen, G. A. (2009) Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9, 27-40.
- Dinçer, F. (2021). Ömer Seyfettin'in 'Fon Sadriştayn'ın Karısı' ve 'Fon Sadriştayn'ın Oğlu' Hikâyelerinde Mitolojik İzler ve Modern İşlevler, *KARE*, 11, 135-157.
- Güven, S. ve Yıldırım, N. (2019). Ortaokul Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Okuma Metinlerinin Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 813-827.
- Harling, K. (2012). An Overview of Case Study. *SSRN*, 4, 1-7. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2141476>
- Karaoğulları, N. (2023). *Ortaokul Türkçe Derslerinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Kazandırılmasına Yönelik Bir Araştırma*. Doktora Tez. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Kızılçelik, S., ve Erjem, Y., (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Atilla Kitabevi.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Loeb, S., Dynarski, S., McFarland, D., Morris, P., Reardon, S., ve Reber, S. (2017). *Descriptive Analysis in Education: A guide for researchers*. (NCEE 2017-4023). U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences, National Center for Education Evaluation and Regional Assistance.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Namazcı, M. ve Arıcı, A. F. (2020). Türkiye'de Üç Kuşakta Değişen Aile: Çocuk Kitapları Örneği. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(2), 375-395.
- Ömer Seyfettin (2019). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri*, (Haz. Nazım Hikmet Polat). Yapı kredi Yayınları.
- Sürgit, B. (2013). Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" Adlı Hikâyesi Çerçevesinde Yeni Lisan Hareketi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 247-259.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti. ISBN 978-975-19-4872-4
- Zengin, N. (2020). Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" Adlı Hikâyelerindeki Kadın Kahramanların Mukayeseli İncelenmesi. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, Özel Sayı, 192-202.